

ВЗАЄМОВПЛИВИ У СВЯТКОВОМУ НАРОДНОМУ ВБРАННІ СХІДНИХ СЛОВАКІВ ТА ПОДІЛЬСЬКИХ УКРАЇНЦІВ

У статті розглядається проблема дослідження взаємовпливів святкового народного вбрання східних словаків та подолян XIX – першої половини XX ст. на базі аналізу відомих і маловідомих праць та музейних фондів колекцій. Вперше подається спроба визначення регіонально-локальних аспектів святкового традиційного костюма українців усіх субрегіонів Поділля.

Ключові слова: святкове народне вбрання, східні словаки, українці Поділля, взаємовпливи, субрегіони, регіонально-локальні аспекти, натільний, поясний, плечовий і верхній одяг, головні убори, взуття, прикраси, пояси, доповнення до одягу.

Досліджуючи загальноукраїнські риси та регіонально-локальні відміни святкового традиційного костюма українців Поділля, варто зазначити про значний вплив на особливості народної ноші подолян культурних традицій держав, у складі яких вони перебували або з якими їх пов'язували міграційні процеси у різні періоди історичного розвитку Поділля. Існував і зворотній зв'язок, що проявлявся у перейманні звичаїв подолян іншими народами.

Так доктор філософських та філологічних наук, професор Пряшівського університету М. Мушинка, даючи оцінку праці Є. Сіцінського про нині вже неіснуючий Смотрицький замок (Хмельниччина), наголошував, що ця робота є своєрідним внеском до історії України і Закарпаття зокрема. Адже замок і сусідні містечка побудували чи перебудували литовські князі Коріатовичі, котрі прибули на Поділля для його оборони від татар. Також, згідно старих хронік Федір Коріатович, якого угорський король Людовік Великий призначив жупаном Берегівської, Земплінської та Марамороської жуп, привів із собою у ці землі Закарпаття (сучасну східну частину Словаччини) близько 40 тисяч українців із Поділля. Подоляни заселяли тут нові села, популяризували свої та освоювали чужі традиції, культуру, побут, традиційне вбрання тощо¹. Історію князювання Юрія, Олександра, Костянтина й Федора Коріатовичів на Поділлі та їхньої першої столиці – давнього поселення Смотрича дослідив учений Є. Сіцінський у праці «Исторические сведения о приходах и церквах Подольской епархии. I. Каменецкий уезд»². Зокрема автор висвітлив історико-географічні й етнографічні відомості, археологічні знахідки та пам'ятки старовини цього повіту. Найбільш глибоко історію містечка Смотрич Є. Сіцінський розкрив у своїй рукописній праці „Смотрицький замок» (1891)³. Він зазначив, що небагато історичних відомостей, іноді суперечливих, проте ж незаперечно підтверджують чималий внесок братів Коріатовичів у розвиток Поділля⁴.

Для відображення взаємовпливів між традиційно-побутовою культурою східних словаків та подільських українців розглянемо характерні особливості їх святкових народних костюмів XIX – першої половини XX ст. Так, згідно досліджень словацьких науковців, матеріалом для вбрання східних словаків слугували шкіра, хутро, вовна, а також лляні та конопляні тканини, що спостерігалось й на Поділлі⁵. Чоловічим натільним одягом у Східній Словаччині була сорочка («kosel'a» – кошеля) тунікоподібного крою (це найдавніший крій традиційної чоловічої української та подільської сорочки в тому числі)⁶. До речі схожа назва «кошуля» побутує на Західному Поділлі, але позначає вона чоловічу уставкову сорочку⁷. В якості поясного одягу чоловіки Східної Словаччини використовували нижні широкі, полотняні штани («gate» – gate) та пізніше

верхні суконні штани («poňavico» – ногавиці (короткі (до щиколотки) з грубого домотканого сукна білого кольору або довші з тонкого фабричного синього чи чорного сукна, декоровані по низу шнуром, візерунками))⁸. Подільські українці також носили гачі, а ногавицями називали штанини⁹. Плечовим чоловічим одягом східних словаків слугували жилет («lajblik», «rucusel») із сукна або атласу, а також овчинний козушок («kozusok», «kamizol») без рукавів або з рукавами (на Поділлі – безрукавки, бруслики, жилетки, лейбики, кептарі, кожушки тощо). Кожушки прикрашали кольоровими шкіряними аплікаціями, вишивали вовною, шовком, паперовими нитками (аналогічно оздоблювали й подоляни). Обов'язковим елементом традиційного комплексу східних словаків був шкіряний пояс шириною 30 см, декорований мідними пластинами (схожий на пояс – черес, котрий носили українці Буковинського Поділля). Верхній демісезонний одяг складався з сукняної чуги («cuha», «kabanica») білого, коричневого або чорного кольору різної довжини та галени («halena») з білого домотканого сукна, довжиною до п'ят і з коміром, що слугував капюшоном. Лише у Східній Словаччині побутувала також «guba» – довге пальто з сукна, яке ткали цікавим способом: в основу з вовняної пряжі вставляли пучки овечої вовни. Зимовий верхній одяг – овчинні шуби, які часто крили сукном (подоляни також носили сукняні чуги та хутрянні кожухи)¹⁰. Як головні убори східні словаки використовували чорні повстяні капелюхи з широкими полями, конусоподібні повстяні й шкіряні шапки, підбиті овечим хутром (такі ж убори зустрінемо й на Поділлі)¹¹. Жіночим натільним одягом Східної Словаччини були сорочки («rukavce», «orlecko») тунікоподібного крою короткі до пояса або довгі з рясованими спинками і передом (на Поділлі тунікоподібні (або перегинкові) та уставкові й безуставкові морщеники (густо зібрані навколо шиї))¹². Сорочки східні словачки носили з поясным одягом типу сарафана – рубашов («rubas», «spodnik», «pendel», «podolok»). Сарафан мав вигляд спідниці з ліфом та з бретелями або без них (на півдні Східного Поділля поверх сорочок носили сарафани схожі на плаття без рукавів). Рубашов у коротких сорочках замінював довгий поділ. Крім того поширення мав поясний одяг незшитого типу у вигляді двох фартухів або незшитої спідниці (подолянки зодягали схожого крою запаски, обгортки, горботки, катринці, фоти тощо) та зшитого типу – спідниці з домотканого чи фабричного полотна (вибійки) або з тонкого сукна (подолянки також носили зшиті полотняні та сукняні спідниці). Плечовий одяг східних словачок подібний до чоловічого – короткі овчинні кожушки з рукавами або без, декоровані аплікаціями та вишивкою (аналогічно й на Поділлі). Крім цього в XVIII–XIX ст. у побут жінок ввійшов багато оздоблений ліф із дорогих тканин. Різновидом верхнього осінньо-весняного одягу були сукняні шубки довжиною в 3/4, схожі на чоловічі («kabanica», «cuska»), а пізніше – короткі оксамитові або плюшеві пальтоподібні вироби. Взимку жінки Східної Словаччини (як і подолянки) зодягали білі або коричневі хутрянні кожухи теж прикрашені вишивкою й аплікаціями. Жіночий комплекс також включав тканий пояс («ras», а у подолянок – баюр, крайка, окравка). Дівочими головними уборами були тасьма, стрічки, які вони вплітали у косу з двох і більше пасм. Дівчата ходили з непокритими головами, а в прохолодну пору – з хустками. Наречені одягали головний убір під назвою парта («parta») – гладкий залізний або картонний обруч, який обгортали золотим папером та чіпляли кольорові стрічки й бахрому. Побутували й вінки з живих чи штучних квітів або з вусиків трави (схожі вінки були і на Поділлі). Після весілля заміжні жінки носили декоровані очіпки, чепці («series») або рушникподібні убрання голови – обрус («obrus»), плахту («plachta») з шматків лляної, конопляної або домотканної бавовняної тканини чи фабричного полотна (такі ж убори зустрічаємо у подолянок, лише плахта називалася наміткою, нафрамою, рушником та ін.). На очіпки пов'язували атласні, кашемірові, полотняні або ситцеві хустки, ручники. Ще одним видом головних уборів жінок був шматок полотна довжиною в 300–350 см із назвою полку («polka», «rusnik», «odiedzka»), яким покривали голову й тулуб. Дівочими та жіночими прикрасами у Східній Словаччині, як й на Поділлі слугували різні види намиста. У якості взуття як чоловіки, так і жінки використовували плетені з грубої вовни папучі («papise») та стягнуті з одного шматка шкіри або зшиті з двох шматків шкіри крпце («krpce», «boskogi», на Поділлі – морщениці, постолі, ходаки). Побутувало й суконне взуття – вовняні валянки та шкіряні чобо-

ти – чижми («сізту», а у подолян – чижми та інші види чобіт). Також ноги обгортали смугами матерії, які називали опису (на Поділлі – онучі). Їх застосовували нерідко й замість панчіх. Ось таким різноманітним був традиційний комплекс чоловічого та жіночого вбрання населення Східної Словаччини, що мав у багатьох елементах схожість із подільським костюмом¹³.

Щодо регіонально-локальних аспектів святкового народного костюма українців усіх субрегіонів Поділля, то історіографічний аналіз теми частково охоплює роботи українських науковців й етнографів кінця XIX – початку XXI ст., зокрема: П. Чубинського¹⁴, Х. Вовка¹⁵, В. Білецької¹⁶, О. Воропая¹⁷, К. Матейко¹⁸, Я. Кожолянка¹⁹, М. Костишеної²⁰, Т. Ніколаєвої²¹, Г. Кожолянка²², М. Білан і Г. Стельмащук²³, Л. Булгакової-Ситник²⁴, З. Васіної²⁵, О. Федорчук²⁶, О. Косміної²⁷, Г. Врочинської²⁸, Г. Стельмащук²⁹ і В. Косаківського³⁰. Важливу інформацію про святковий стрій подолян містять статті Л. Дяк³¹, Т. Гончарук³², Л. Гальчевської³³, Г. Савки³⁴, Л. Іваневич³⁵ та альбом Л. Волинець³⁶.

У свою чергу джерельна база дослідження побудована на власноруч опрацьованих матеріалах фондів колекцій подільського традиційного строю Національного музею українського декоративного мистецтва України³⁷, Українського центру народної культури «Музей Івана Гончара»³⁸ (м. Київ), Музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України³⁹, Національного музею ім. А.Шептицького⁴⁰ (м. Львів), Вінницького⁴¹, Тернопільського⁴², Хмельницького⁴³ та Чернівецького⁴⁴ обласних краєзнавчих музеїв, Вінницького⁴⁵ та Чернівецького⁴⁶ обласних художніх музеїв, Чернівецького музею народної архітектури та побуту⁴⁷, Одеського державного історико-краєзнавчого музею⁴⁸, Борщівського обласного краєзнавчого музею (Тернопільщина)⁴⁹, державного історико-культурного заповідника «Межибіж»⁵⁰, Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника⁵¹ та навчально-наукової лабораторії етнології Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка⁵² (Хмельниччина), Тиврівського⁵³ й Тульчинського⁵⁴ районних краєзнавчих музеїв (Вінниччина). На основі аналізу історіографії й джерельної бази висвітлено регіонально-локальні особливості народного святкового вбрання українців Буковинського, Західного, Східного і Центрального Поділля XIX – першої пол. XX ст. для порівняння з традиційним костюмом східних словаків.

На Буковинському Поділлі святковий комплекс жіночого та дівочого народного костюма складався передусім із додільної вишитої сорочки-морщанки (морщенки), тунікоподібної сорочки (згодом хлоп'янки) або сорочки на кокетці (переважно Хотинський р-н), одноплатової горботки (або фоти з фустами) чи двоплатової запаски, а пізніше спідниці (у складки або зборки зі «спускачами» з боків), фартуха (запаски, турпана, фусти) та широкого пояса-крайки (окрайки), закріпленого на талії вузьким поясом – баюрком (баярком). Щодо особливостей натільного одягу, то варто підкреслити, що святкова дівоча сорочка у всіх субрегіонах Поділля шилася з добре вибіленого тонкого домотканого полотна та була більше й яскравіше вишита. У якості плечового одягу використовували кептарі (киптарі – довгополі хутряні безрукавки ледь розширені донизу), кептарці (кептарики – короткополі прямоспинні хутряні безрукавки) або подекуди мінтяни (мунтяни, цурканки – довгополі хутряні безрукавки трапецієподібної форми, оздоблені хутром тхора (Заставнівський р-н)), а верхнього – манти, сардаки, сірійки або кожухи, щедро декоровані аплікаціями та вишивкою. Як святкове взуття улітку носили черевики (дармати), в осінньо-зимовий період – чоботи (найчастіше чорнобривці або «калавирі» (пів-чоботи спереду низькі, а ззаду – високі)). Серед прикрас поширення набули вушні ковтки і когутки, дівочі оздобини на голову – бісерні стьожки, ґердани стрічкові з підвісками чи без і китички скроневі (вовняні кульки), нагрудні бісерні басми і кризи, ґердани з монетами й без (гирданики), дуті дармовиси, дукати і дукачі, згардочки з бісеру й хрестиків, корали, пацьорки, салби, цятки (венеціанське намисто або намисто з бісеру), френзлі, шелести (бубонці), нашійні бісерні силянки і стрічки, ґердани з дукачами, коралі, скляні намиста (блискавки, гармузи, грустали, пацьорки) та наручні персні. Доповненням до святкового строю слугували домоткані вовняні торбини – тайстри та дівочі хустинки – ширінки (ширинки), вишиті переважно на кутах⁵⁵. Найбільшим різноманіттям характеризувалися головні убори. Так до жіночих святкових головних уборів буковинських по-

долянок належали рушничоподібні убори з лляної, зрідка конопляної тканини білого кольору або з поєднанням кольорових тканих смуг червоного, червоно-жовтого і червоно-оранжевого кольорів із поліхромною вишивкою – намітка, перемітка, рушник та рушник-перемітка. Причому перемітка одягалась на кичку (обруч із картонної основи, обтягнутий товстими льняними нитками) і доповнювалась забором (шматок домотканої орнаментованої тканини червоного кольору, який прикріплювали до кінця перемітки шпильками й розміщували на потилиці). Серед хусткоподібних уборів популярними були платина (невелика прямокутна хустка переважно білого чи світло-жовтого кольору, виткана із заповочі або волічки й оздоблена смужками із зубців або дрібненькою кліткою) та різноманітні хустки (фустки, фуски з полотна, бавовняної, вовняної чи шовкової тканини (з вишивкою або без, з тороками (китицями, кутасами, френзелями) або без). Носили жінки й шапкоподібні убори – керпу та фес, під які ховали волосся⁵⁶. Дівочі святкові головні убори мали свої локальні відміни. Тут крім типових вінків із живих та штучних квітів зі стрічками, які могли чіплятися як до вінка, так і окремо до коміра верхнього чи плечового одягу побутували особливі вінкоподібні комбіновані убори, характерні лише для цієї локальної зони Поділля й інших куточків Буковини. Серед них найбільшу популярність мала «капелюшиння» («капелюшиня»). В окремих селах Буковинського Поділля на межі з селами Верхнього Буковинського Попруття зустрічалися такі убори як «карабуля» («карабулі», «коробулі»), «коди» («кода», «кодина») й «коробка». Спільним для цих видів дівочих уборів була основа з картону або «лубка», яку обтягували тканиною, а відрізнялися вони матеріалами для оздоблення (ними були – ґердани, монети, намистини, штучні квіти, ковила, стрічки тощо). Носили дівчата й чільце – убір у вигляді стрічки з металевими прикрасами, який прикріплювали над чолом. А в коси заплітали вузенькі стрічки або шнурки з кольоровими вовняними кульками – волічкові уплітки (волічки). У холодну пору року на свята дівчата одягали на вінки яскраві хустки з тороками⁵⁷.

Традиційний чоловічий і парубочий комплекс святкового вбрання Буковинського Поділля включав у себе вишиту тунікоподібну сорочку, білі полотняні портяниці (поркиниці або гатки) з гофрованою доколінною частиною та домотканий пояс (крайка, окравка). Зустрічалися й шкіряні пояси, оздоблені мідними бляшками й пряжкою, яка застібалась ззаду та зрідка широкі шкіряні пояси – череси (с. Погорілівка, Заставнівський р-н). Взимку поверх портяниць одягали вовняні гачі або подекуди штани з овечої шкіри хутром всередину – мишини. Як плечовий одяг носили декоровані короткополі кептарці (кептарики), довгополі кептарі (киптарі) або мінтяни (Заставнівський р-н), в холодну пору – манту, сардак, сірійку або кожух. Святковим взуттям слугували чоботи. Серед парубочих прикрас побутували нагрудні бісерні стрічкові басми з дзеркальцями і п'ятикутні вівсьорки (вівсьюрики – кріпилися на кептарях). Доповненнями до святкового костюма були домоткані вовняні тайстри, вишиті хустинки – ширінки (ширинки) та шкіряні калита, карманець (калитка) й табівка (тобівка)⁵⁸. У якості святкових головних уборів буковинські подоляни носили фетрові капелюхи (кресані) та солом'яні капелюхи (брилі) з широкими полями, плетені технікою «косичка» («кісочка»). Причому парубочі фетрові капелюхи прикрашали дзеркальцями, квітами ромбоподібної форми з двома зрізаними протилежними кутами (усе поле квітки вишивали бісером), ковилою, пір'ям качура, павича або півня та стрічками. А солом'яні парубоцькі брилі оздоблювали ґерданами, дзеркальцями, квітами з бісеру, волічки, паперу й шовку, пір'ям качура, павича чи півня, стрічками і теж ковилою (с. Погорілівка, Заставнівський р-н). Взимку носили шапки – конусоподібні смушкові кучми та шапки округлої форми з суконним верхом і хутряним бортом. На відміну від чоловічих парубоцькі шапки були не чорних, а сивих кольорів та носилися заломленими на бік або назад⁵⁹.

Святковий народний жіночий та дівочий ансамбль Західного Поділля був представлений вишитою додільною сорочкою (спершу безуставковою і тунікоподібною (вперекидку, перегинковою), пізніше уставковою і хлоп'янкою), одноплатовою вовняною опинкою і фартухом-запаскою або двоплатовою запаскою (надалі спідницею з фартухом) та широким тканим поясом. Різновидом плечового одягу слугували короткі горсети (горсетки, горсики), кептарі або довгі

камізельки, кафтани, а верхнього – осінньо-весняні гуньки, жупани, кабати, капоти, каптани, польки, свити, сердаки, сіряки, чушки або юпки та зимові бекеші, бунди, кожушки або кожухи, причому переважна більшість названих елементів одягу була яскраво декорована аплікацією, шнурами, або вишивкою бісером, лелітками й нитками. Взувалися у свята в черевики (чобітки, румунки) або чоботи. Як прикраси носили навушні кульчики, сережки, заушники, нагрудні бісерні кризи і стрічки, венеціанське намисто, ґердани кутові з монетами чи медальйоном, дзюмбали, дукати, дукачі-образки, коралі, лускавки, мониста, пацьорки дуті, смальта, хрестики, нашійні ґердани та наручні персні. Роль доповнювального елемента виконувала вовняна тайстра (у Придністровських районах Західного Поділля)⁶⁰. Характерними жіночими святковими головними уборами західноподільських українок були хустки та рушникopodobні убори – намітка (перемітка) або плат з вишитим чи тканим орнаментом, які носили поверх очіпків (каптурів чи чепців). Причому під очіпок або хустку підкладали обручеподібний убір, що підтримував волосся – валок (кичку – валик зі скрученого та зшитого з полотна) або кибалку (дерев'яний обруч)⁶¹. Західноподільські дівочі святкові убори поділяли на вінки та вінкоподобні начільні головні убори у вигляді обруча або шапочки (каптура, капелюшка). Обручі (картонні, луб'яні, з пасма конопель чи льону або соломки, сплетеної в косу, з солом'яної стрічки) західні подолянки прикрашали ґерданами, монетами, штучними квітами та стрічками. Оксамитові шапочки оздоблювали низками коралів і рядками дрібних квітів із різних матеріалів, позаду чіпляли шовкові стрічки. Каптурі (капелюшки) суцільно розшивали рядами орнаментальних бісерних стрічок – «сілянок», кольорових намистин і дрібних штучних паперових квітів. У зимові свята дівчата покривали вінки та вінкоподобні убори різнобарвними хустинами з довгими китицями (тороками, френзелями)⁶².

Чоловічий та парубочий західноподільський святковий стрій охоплював вишиту білу довгу тунікоподобну сорочку, яку підперізували тканим поясом і вузькі штани (з полотна – гачі, порти, рисовані штани або гармонійки; з сукна – холошні), котрі заправляли у чоботи. Поверх сорочки зодягали безрукавки, бруслики або жилетки. У Придністровських районах Західного Поділля побутовали також щедро оздоблені хутряні кептарі й лейбики. Верхнім одягом служили бунди, опанчі, свити, сердаки, сіряки та кожухи (практично усі декоровані). Як прикраси використовували нагрудні бісерні п'ятикутні котильони (вівсюрики, ґерданики, кутальйони,). Доповненням до одягу на півдні Західного Поділля були вовняні тайстри, кошелі із лика, шкіряні табівки. До чоловічих святкових головних уборів західних подолян належали солом'яні капелюхи (брилі), капелюхи з тканини синього або чорного кольору (габики), картузи, кашкети та шапки зі смушка (різної форми, з суконим верхом або без нього). Парубочі святкові головні убори відрізнялися кольором (шапки були сиві, а не чорні) та наявністю декору (передусім у капелюхах і кашкетах). Так солом'яні брилі й крисані прикрашали бісерними трясеницями, вовняними кульками, гарасівками (тканими вовняними кольоровими стрічками), ґерданами, квітами (волічковими, живими, паперовими), пір'ям качурів, павичів і півнів, фаворами (квітами зі стрічок з нашитими лелітками), чорною вовною тощо. Причому ґердани прикріплювали навколо стіжка, а один також пускали навколо підборіддя⁶³.

Святковий народний жіночий і дівочий комплекс Східного Поділля складався з додільної, вишитої сорочки (найчастіше безуставкової, рідше уставкової чи перекидної, пізніше ще й сорочки-гестки), одноплатової ткані горбатки (гуньки, запаски, запаски-катраниці, катринці, обгортки, плахти, а згодом спідниці, шарафана (Кодимський р-н, Одещина)), запаски або фартуха (нагрудного фартуха, попередниці), ткані кольорової крайки (баюра, каламайкового або червчатого пояса, окравки чи попружки), керсетки (кірсетки, корсетки, катанки) та черевиків або чобіт. У якості верхнього одягу застосовували осінньо-весняні бурнуси, капоти, катанки, манти, польки, свити або чемерки (чимерки, чимарки) та зимові гуні (гуньки) або кожухи, декоровані кольоровими шнурами, тасьмою, аплікацією з сукна і шкіри, вишивкою. Прикрасами були навушні ковтки, кульчики, сережки, нагрудні та нашійні баламути, бісерні кризи, венеціанське намисто, галочки, гранати, ґердани, дукати, дукачі, зґарди, зґардочки з волічкою, коралі,

медалики, мониста, пацьорки дуті, перли, рубелі, хрестики, наручні каблучки, персні (перстні). Доповненням до одягу слугували невеличкі вишиті платочки (хустинки, хусточки), які тримали у руках⁶⁴. До жіночих святкових головних уборів східних подолян належали розмаїті хустини та рушникopodobні убори – намітка, намітка-убрус (убрус), нафрама (нафрамиця), рантух (рантушина, рантушок), рубок (рубочок) і серпанок. Носили жінки й шапкоподобні убори, зокрема, каптурі, кички, очіпки (чепці, чепчики) й сіточки. Причому під усі названі головні убори жінки використовували обручеподібні убори – кибалку (кибалочку), скручену і зшиту з полотна у формі валика та кічку (кичку), виготовлену з конопляного прядива⁶⁵. Багатими були й східноподільські дівочі святкові головні убори. Найбільшого поширення тут набули виті, плетені та шиті яскраві вінки-шнурі й пишні площинні вінки – влітку із зілля, живих квітів, а взимку зі штучних квітів із вовни, металевих блискіток, намистин, пір'я, стрічок тощо. До вінків обов'язково чіпляли значну кількість різнокольорових стрічок (стрічки або бинди, ленти, лянти). Дещо пізніше вінки із зілля замінили квітковими вінками з різнокольорового провощеного паперу чи стружки та вінками з воску, лою або парафіну. Такі вінки носили переважно молода (під час заручин, запрошення на весілля й на саме весілля) та весільні дружки. До святкових дівочих вінкоподобних головних уборів Східного Поділля належали й начільні пов'язки (начільні бинди, пов'язки-стрічки). Крім того у якості святкових вінкоподобних головних уборів дівчата використовували «кутаси», «навушники» й «квітки». «Кутасами» називали ряди стрічок із червоної або зеленої лучки, нашитих на тасьму з мотузками для зав'язування. Стрічки декорували гудзичками, скляними намистинами (пацьорками) тощо. Одягали «кутаси» на голову так, щоб спочатку йшли вужчі стрічки, а вище – ширші. Інший вінкоподобний убір «навушники» («заушники», «позаушники») носили як окремо, так і в комплексі з «кутасами». «Навушники» мали вигляд стрічки (тасьми) із пришитими з двох боків «квітками». Останні робили з призбираних стрічок, нашивали на кружечки з вовняної тканини, яку прикрашали бісером, «кутасиками» з лучки (вовняними кульками), намистинками. Як окремий вінкоподобний убір «квітки» відрізнялися від «навушників» тим, що мали на стрічці три квітки (одну велику посередині між двома меншими на потилиці). До того ж «квітки» з «кутасами» могли складати єдиний комплекс або ж носитися окремо. Так вінкоподобний головний убір весільної дружки із с. Стіна Томашпільського р-ну Вінницької обл. також складався з «кутасів» і «квітки». Причому «кутаси» виготовляли у вигляді оздобленої гудзичками й скляними намистинами стрічки, зшитої з чорної тасьми та з мотузками для зав'язування. У холодну пору року на свята дівчата одягали на голову яскраві квітчасті хустки з довгими тороками поверх віночків чи вінкоподобних уборів⁶⁶.

Традиційний святковий чоловічий та парубоцький ансамбль Східного Поділля включав вишиту білу тунікоподобну (перекидну) або уставкову (поликову) сорочку (а пізніше сорочку на кокетці або гестку), тканий пояс (крайку) та сезонні штани (гайдавери, порти (портки, поркелиці, портяниці), сподні, холошні, «радовляні» штани), заправлені в чоботи. Як плечовий одяг носили безрукавки-нагрудники, бунди і жилетки. Верхнім одягом східних подолян слугували декоровані шнуром, вишивкою чи аплікацією осінньо-весняні манта, свита, чекмінь (чекмен), чемерка, чугаїнка (чугаїна) чи чугай та зимові гунька чи кожух, котрі зверху пов'язувалися широким вовняним поясом. Прикрасами оздоблювали парубочі капелюхи, зокрема, тканими стрічками (китайками), живими і штучними квітами, вовняними помпонами. Доповненням до одягу були вишиті платочки (хустинки, хусточки), які затикались за пояс та шкіряні мішечки (калита – для тютюну й калитка – для грошей). Головні убори парубків зі Східного Поділля включали солом'яні капелюхи (брилі), повстяні або фетрові капелюхи, картузи, кашкети (кепки, козирики, фуражки) та хутряні або смушеві шапки (барашкова, заяча, з бобрами, каракуля, ковпачок, козацька, кубанка, кучма, мазниця, на завісах, папах, сива, стовбата, шапка-кримка, шличок). Чоловіки зодягали на голову ті ж убори, але на відміну від парубоцьких їх святкові шапки були чорного, а не сірого (сивого) кольору, не містили прикрас та не носилися заломленими на бік або назад⁶⁷.

На території Центрального Поділля (Хмельниччина без північних районів) святковий національний жіночий і дівочий костюм був представлений додільною, вишитою найчастіше устав-

ковою (вуставковою або поликовою) сорочкою (рідше тунікоподібною чи безуставковою, а пізніше гесткою (герсткою)), горбаткою, гунькою, запаскою, катраницею або обгорткою, подекуди плахтою (пізніше різноманітними спідницями), фартухом (фартухом-запаскою, попередницею) та тканим кольоровим поясом (крайкою). У якості плечового одягу носили безрукавки-нагрудники, безрукавки «плічки», горсетки, жилетки, керсетки, камізельки та лейбики. Роль верхнього одягу виконували оздоблені осінньо-весняні манти, опанчі, польки, свити, сіряки, чугайні або чугаї та зимові гуньки або кожухи, які запоясувалися вузькими вовняними баюрами. На ноги взували святкові черевики або чоботи. Вуха прикрашали ковтки, кульчики, сережки, груди і шию – баламути, бісерні кризи, венеціанське намисто, ґердани, гранати, дукати, дукачі, дукачі-образки, зґарди, корали, медалики, мониста, пацьорки писані, перли, скляне (не дуте) або камінне намисто, силянки, скляне (дуте) намисто (пацьорки), хрестики, шлейники, пальці рук – каблучки, персні. Доповненням до одягу була вишита хусточка, яку тримали у руках⁶⁸. Жіночі святкові головні убори центральних подолян охоплювали різноманітні хустки та рушнікоподібні убори (намітка (перемітка), намітка-убрус (убрус), нафрама (нафрамиця), рантух (рантушина), рубок (рубочок), серпанок). Під ними носили обручеподібні (кибалка (кибалочка) і кічка (кичка)) та шапкоподібні (каптур (каптура, каптурник), очіпок (чепець, чепчик), сіточка) убори. Дівочі святкові головні убори Центрального Поділля включали вінки та вінкоподібні вироби. Причому поширення мали виті й плетені вінки із зілля, живих чи штучних квітів, стружки, воску, лою та парафіну. Серед святкових вінкоподібних головних уборів побутували різноманітні начільні пов'язки («навушник» або «наушник», «наушниці») у вигляді стрічки з нашитими рядками намистин над чолом, а від скронь до потилиці – рядком розеток, зроблених із картону, обтягнутого кольоровими нитками (сс. Борсуки, Куча, Новоушицький р-н). Носили на Хмельниччині вінкоподібні убори із налобної червоної гарусівки, прикрашеної квітами та намистинами. Взимку у святкові дні дівчата зодягали на віночки чи вінкоподібні убори барвисті хустки з тороками⁶⁹.

Народний комплекс святкового вбрання чоловіків та парубків Центрального Поділля охоплював вишиту білу тунікоподібну або уставкову сорочку (пізніше гестку), полотняні (поркениці, портяниці) або сукняні (холошні) штани, тканий пояс. Нагрудним одягом були безрукавки-нагрудники, бунди і жилетки. У якості верхнього – використовували декоровані осінньо-весняні манти, опанчу, свиту, сермягу, чекмінь, чемерку, чугайну чи чугай та зимові гуньку чи кожух. Причому штани заправляли в чоботи, а верхній одяг підперізували широким вовняним поясом. Прикраси застосовувалися для капелюхів, зокрема, зґарди, живі й штучні квіти та ткані стрічки (китайки). Доповненням до одягу іноді були шовкові хустки (переважно зелені чи червоні), котрі пов'язувалися на шию. До парубочих та чоловічих святкових головних уборів Центрального Поділля належали капелюхи солом'яні (брилі), повстяні й фетрові, картузи, кашкети (кепки, козирки, фуражки) та шапки (барашкова, заяча, з бобрами, каракуля, ковпачок, козацька, кубанка, кучма, мазниця, на завісах, папаха, сива, стовбата, шапка-кримка, шличок). Також на відміну від чоловічих парубочькі шапки були не чорних, а сивих кольорів, заломлювалися на бік або назад та оздоблювалися зґардами, квітами й китайками⁷⁰.

Отже, у цілому святковий комплекс традиційного вбрання українців Поділля містив загальнопоширені в Східній Словаччині елементи народного одягу, головні убори, пояси, взуття та прикраси. Варто зауважити, що зустрічалися навіть однакові назви певних складових традиційного строю в обох народів, хоча не завжди з однаковим трактуванням. Крім цього існували окремі різновиди складових східнославацького та загальноукраїнського костюма, які подоляни не носили і навпаки складові одягового комплексу, які були характерні лише для подолян. А декотрі з них побутували тільки в тих чи інших локальних зонах подільського історико-етнографічного регіону, тобто Буковинській, Західній, Східній або Центральній. Це пояснюється специфікою перебування усіх субрегіонів Поділля з найрізноманітнішими історико-етнографічними регіонами і районами України та історичним поступом подільського краю, зокрема, його взаємозв'язками з історією Східної Словаччини.

- ¹ Мушинка М. Новознайнена праця про подільський замок Корятовичів // Подільський кур'єр. – Хмельницький, 2003. – № 8. – 20 лютого.
- ² Сецинский Е. Исторические сведения о приходах и церквах Подольской епархии. I. Каменецкий уезд // Труды Подольского епархиального историко-статистического Комитета. – Каменец-Подольский, 1895. – Вып. VII. – С. 20–112.
- ³ Сіцінський Є. Смотрицький замок [Упор. А. Трембіцький]. – Хмельницький, 2003. – 22 с.
- ⁴ Трембіцький А. М. Поділля і Пряшівщина – від Федора Коріатовича до Євфимія Сіцінського та Володимира Січинського // Дукля. – Пряшів (Словаччина), 2003. – № 5. – С. 65–76.
- ⁵ Країнознавство – словаки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://npu.edu.ua/le-book/book/html/D/iio_kdsd_Krainoznavstvo/110.html; Одяг і їжа словаків. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://04.com.ua/evropa/2509-odezda-slovaki.html>; Іваневич Л. Матеріали для виготовлення й декорування народного вбрання українців Поділля: класифікація та особливості // Народна творчість та етнологія. № 5 / [голов. ред. Г. Скрипник]; НАНУ, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. – К., 2014. – С. 74–81.
- ⁶ Країнознавство – словаки. [Електронний ресурс]. Вказ. праця; Одяг і їжа словаків [Електронний ресурс]. Вказ. праця; Іваневич Л. А. Узагальнена типологія традиційного комплексу вбрання українців Східного Поділля XIX – початку XX століття // Наукові записки Вінницького державного педагогічного ун-ту ім. М. Коцюбинського. Вип. 22. Серія: історія: зб. наук. праць [за заг. ред. проф. О. А. Мельничука]. – Вінниця, 2014. – С. 124.
- ⁷ Іваневич Л. Традиційне вбрання українців Західного Поділля: особливості класифікації // Народознавчі зошити. – Львів, 2014. – № 5. – С. 1064.
- ⁸ Країнознавство – словаки. [Електронний ресурс]. Вказ. праця; Одяг і їжа словаків [Електронний ресурс]. Вказ. праця.
- ⁹ Іваневич Л. Традиційне вбрання українців Західного Поділля: особливості класифікації / Вказ. праця. – С. 1065; Іваневич Л. А. Традиційний комплекс убрання буковинських подолян // П'ята Могилів-Подільська науково-краєзнавча конференція (16–17 жовтня 2015 року, м. Могилів-Подільський). – Вінниця, 2015. – С. 380.
- ¹⁰ Країнознавство – словаки [Електронний ресурс]. Вказ. праця; Одяг і їжа словаків [Електронний ресурс]. Вказ. праця; Іваневич Л. Традиційне вбрання українців Західного Поділля: особливості класифікації. Вказ. праця. – С. 1062–1072; Іваневич Л. А. Традиційний комплекс убрання буковинських подолян. Вказ. праця. – С. 376–401; Іваневич Л. А. Узагальнена типологія традиційного комплексу вбрання українців Східного Поділля XIX – початку XX століття // Наукові записки Вінницького державного педагогічного ун-ту ім. М. Коцюбинського. Вип. 22. Серія: історія: зб. наук. праць [за заг. ред. проф. О. А. Мельничука]. – Вінниця, 2014. – С. 123–129; Іваневич Лілія. Народна ноша українців Центрального Поділля: класифікаційні відміни [у:] Spheres of culture. Branch of Ukrainian Studies of Maria Curie-Skłodowska University in Lublin / Лілія Іваневич // Journal of Philology, History, Social and Media Communication, Political Science, and Cultural Studies. – Lublin (Poland), 2015. – Vol. XI. – С. 489–500.
- ¹¹ Країнознавство – словаки [Електронний ресурс]. Вказ. праця; Одяг і їжа словаків [Електронний ресурс]. Вказ. праця; Іваневич Л. Регіонально-специфічні ознаки класифікації традиційних головних уборів українців Поділля (XIX – перша половина XX ст.) // Народознавчі зошити. – Львів, 2015. – № 4. – С. 856–857.
- ¹² Країнознавство – словаки [Електронний ресурс]. Вказ. праця; Одяг і їжа словаків [Електронний ресурс]. Вказ. праця; Іваневич Л. До особливостей класифікації жіночого натільного одягу українців Поділля // Народна творчість та етнологія: № 3 [голов. ред. Г. Скрипник]; НАНУ, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. – К., 2013. – С. 96.
- ¹³ Країнознавство – словаки. [Електронний ресурс]. Вказ. праця; Одяг і їжа словаків [Електронний ресурс]. Вказ. праця; Іваневич Л. Традиційне вбрання українців Західного Поділля: особливості класифікації. Вказ. праця. – С. 1062–1072; Іваневич Л. А. Традиційний комплекс убрання буковинських подолян. Вказ. праця. – С. 376–401; Іваневич Л. А. Узагальнена типологія традиційного комплексу вбрання українців Східного Поділля XIX – початку XX століття. Вказ. праця. – С. 123–129; Іваневич Лілія. Народна ноша українців Центрального Поділля: класифікаційні відміни [у:]. Вказ. праця. – С. 489–500.
- ¹⁴ Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западнорусский край, снаряженной Русским географическим обществом: Материалы и исследования, собранные д. чл. П. П. Чубинским. – СПб., 1877. – Т. 7. – Ч. 2. – Малоруссы Юго-Западного края. – С. 374–452.
- ¹⁵ Вовк Х. Одежа / Х. Вовк // Студії з української етнографії та антропології. – Прага, 1928. – С. 124–170.

- ¹⁶ Білецька В. Українські сорочки, їх типи, еволюція й орнаментация // Матеріали до етнології й антропології. – Львів, 1929. – Т. XXI–XXII. – Ч. I. – С. 43–109.
- ¹⁷ Воропай О. Звичаї нашого народу: Етнографічний нарис. – [Перевидання 1966 р. (Мюнхен)]. – К., 1993. – 592 с.
- ¹⁸ Матейко К. Український народний одяг. – К., 1977. – 224 с.: іл.; Матейко К. Український народний одяг: Етнографічний словник. – К., 1996. – 196 с.
- ¹⁹ Кожолянко Я. Буковинський традиційний одяг. – Чернівці, 1994. – 262 с.: іл.
- ²⁰ Костишена М. Український народний костюм Північної Буковини. Традиції і сучасність. – Чернівці, 1996. – 190 с.
- ²¹ Ніколаєва, Т. Історичні передумови формування традиційного одягу Поділля // Поділля / [під ред. Артюх Л. Ф., Балущка В. Г., Болтарович З. Є. та ін.]. – К., 1994. – С. 260–276; Ніколаєва, Т. Український костюм. Надія на ренесанс. – К., 2005. – 320 с.: іл.
- ²² Кожолянко Г. Етнографія Буковини. Монографія. – Чернівці, 1999. – 384 с.: іл.
- ²³ Стельмашук Г. Український стрій / М. Білан, Г. Стельмашук. – Л., 2000. – 328 с.
- ²⁴ Булгакова-Ситник Л. Подільська народна вишивка (Етнографічний аспект) [ред. О. М. Козакевич]. – Львів, 2005. – 328 с.
- ²⁵ Васіна З. О. Український літопис вбрання: [Книга-альбом]. Т. 2. XIII – початок XX ст.: Наук.-худож. реконструкції. Текстівки, рез. англ., рос. – К., 2006. – 448 с.: іл.
- ²⁶ Федорчук О. Українські народні прикраси з бісеру. – Львів, 2007. – 119 с.: іл.
- ²⁷ Косміна О. Традиційне вбрання українців. – К., 2008. – Т. I. Лісостеп. – 160 с.: іл. Рез. англ.
- ²⁸ Врочинська Г. Українські народні жіночі прикраси XIX – поч. XX ст. – К., 2008. – 230 с.: кольор. іл.
- ²⁹ Стельмашук Г. Українські народні головні убори. – Львів, 2013. – С. 260–276.
- ³⁰ Косаківський В. Етнокультурна характеристика населення містечка Чечельника в історичному розвитку (XIX – поч. XXI ст.): Автореф. дис. ... канд. іст. наук; НАНУ. Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського. – К., 2013. – 20 с.
- ³¹ Дяк Л. Народний одяг с. Війтівки (Бершадський район Вінницької області) // Матеріали до етнології Поділля: польові дослідження. Вип. 1 [за наук. ред. В. А. Косаківського]. – Вінниця, 2005. – С. 49–51.
- ³² Гончарук Т. Український народний одяг із с. Зеленьки (Крижопільський район Вінницької області) // Матеріали до етнології Поділля: польові дослідження. Вип. 1 / [за наук. ред. В. А. Косаківського]. – Вінниця, 2005. – С. 46–49.
- ³³ Гальчевська Л. Традиційні головні убори українців Східного Поділля кінця XIX–XX ст. // Народний костюм як виразник національної ідентичності: збірник наук. праць [за ред. М. Селівачова]. – К., 2008. – С. 177–195.
- ³⁴ Савка Г. Одяговий жіночий комплекс південних районів Тернопілля (за матеріалами збірки Тернопільського обласного краєзнавчого музею) // Народний костюм як виразник національної ідентичності: збірник наук. праць [за ред. д-ра мист-ва М. Селівачова]. – К., 2008. – С. 253–257.
- ³⁵ Іваневич Л. До особливостей класифікації жіночого натільного одягу українців Поділля // Народна творчість та етнологія: № 3 [голов. ред. Г. Скрипник]; НАНУ, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. – К., 2013. – С. 91–98; Іваневич Л. Матеріали для виготовлення й декорування народного вбрання українців Поділля: класифікація та особливості. Вказ. праця. – С. 72–84.
- ³⁶ Борщівщина. Народне мистецтво, побут та звичаї. Альбом – каталог музейних фондів Борщівського краєзнавчого музею [автор тексту Любов Волинець]. – Нью-Йорк, 1994. – 64 с.
- ³⁷ Фонди Національного музею українського народного декоративного мистецтва України (м. Київ). Група «вишивка». В – 1470, 2174, 2434, 2612, 2830, 3051, 3052, 3056, 3060, 3328, 6153, 6801, 6803.
- ³⁸ Фонди Українського центру народної культури «Музей Івана Гончара» (м. Київ). Книга надходжень. КН – 975, 976, 985, 1176, 1852, 8275, 8816, 8817, 8839, 16410, 19132, 19166-19168, 19188-19191, 20954, 21271, 21990, 22329.
- ³⁹ Фонди Музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України (Львів). Група «етнографія і промисли». ЕП – 20559, 20579, 21573, 21582, 21606, 21971, 21972, 21997, 22037, 22096-23005, 69325; група «головні убори». ГУ – 2-381.
- ⁴⁰ Фонди Національного музею ім. А. Шептицького (Львів). Група «народне мистецтво, тканини». НМТ – 113, 658, 854, 1251, 1234/2, 1778, 1800, 2372, 2384, 2794, 2800, 2802, 2807, 2808, 2811, 3012, 3172, 3181.
- ⁴¹ Фонди Вінницького обласного краєзнавчого музею. Група «тканини». Т – 280-3799; група «дерево-ка-

мін». ДК – 96, 751, 752, 821, 969, 976, 994, 1101, 1106, 1130, 1131, 1230, 1258, 1292, 1382; група «метал-зброя». Мз – 1417-1419.

⁴² Фонди Тернопільського обласного краєзнавчого музею. Група «тканини». Т – 1-9532.

⁴³ Фонди Хмельницького обласного краєзнавчого музею, група «тканини», Т – 1, 5, 6, 17, 19, 22, 23, 54, 59, 61, 76, 80, 160, 163, 168, 243-247, 264, 570-758, 2528-2805; група «дерево», Др – 69, 177, 232; група «скло», С – 86, 183, 437, 685-688.

⁴⁴ Фонди Чернівецького обласного краєзнавчого музею (ЧКМ). Група «ЧКМ – III (історико-речова група)». III – 2027, 2036, 4141-4156, 4161-4164, 4270, 4277, 4585-4587, 5166-5174, 7333-8837, 10855; група «тканини». Т – 77-79, 136-262, 509, 573, 657, 881, 886.

⁴⁵ Фонди Вінницького обласного художнього музею. Група «народний костюм». НК – 2, 29, 30, 31, 140, 155, 193, 240; група «тканини». Т – 250, 738.

⁴⁶ Фонди Чернівецького обласного художнього музею. Група «тканини». Т – 11, 31, 55, 56, 63, 77, 78, 101, 129, 148, 403, 1103, 1192, 1207, 1208, 1216, 1232, 1244, 1407.

⁴⁷ Фонди Чернівецького музею народної архітектури та побуту. Група «одяг і взуття». ОДВ – 35-134, 259-261, 275, 327-333, 683-685, 962-973, 1051-1095, 1182, 1275, 1364-1370, 1493-1578, 1628-1650, 1695, 1974.

⁴⁸ Фонди Одеського державного історико-краєзнавчого музею. Група «побутові речі». Б – 37-39, 43-46, 2674, 2675, 3322, 3323, 3368, 3369, 3370, 3392, 3416, 3417, 3422, 3423, 3424, 3464, 3486, 4155, 4156, 5192.

⁴⁹ Фонди Борщівського обласного краєзнавчого музею Тернопільської області. Група «побут, етнографія». ПЕ – 99-1166.

⁵⁰ Фонди державного історико-культурного заповідника «Межибіж». Група «тканини». Т – 1-787; група «скло». С – 1-15.

⁵¹ Фонди Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника. Книга тканин. КТК – 16-167, 289-295, 375, 477-998, 1024, 1060-1079, 1118, 1124, 1212, 1275, 1437, 1460, 1475, 1491, 1546, 1614, 1869, 1929, 1944; книга шкіри. КШ – 6, 20.

⁵² Фонди навчально-наукової лабораторії етнології Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка. Книга вступу. КВ – 1-1120.

⁵³ Фонди Тиврівського районного краєзнавчого музею Вінницької області. Книга вступу. КВ – 200, 206, 213, 2047, 2048, 2673, 2709, 2782, 2889.

⁵⁴ Фонди Тульчинського районного краєзнавчого музею Вінницької області. Група «тканини». Т – 207, 207а, 298, 299, 468, 502, 505, 511, 511а, 544, 546, 570, 586, 587, 609, 658, 726, 758, 773, 778-780, 791, 796, 797.

⁵⁵ Іваневич Л. А. Традиційний комплекс убрання буковинських подолян. Вказ. праця. – С. 376–401; Кожолянюк Г. Вказ. праця. – С. 229–235; Кожолянюк Я. Вказ. праця. – С. 169-170; Фонди Чернівецького музею народної архітектури та побуту; Фонди Чернівецького обласного краєзнавчого музею; Фонди Чернівецького обласного художнього музею.

⁵⁷ Кожолянюк Г. Вказ. праця. – С. 233–235; Кожолянюк Я. Вказ. праця. – С. 143–151, 190; Костишена М. Вказ. праця. – С. 77–78; Фонди Чернівецького музею народної архітектури та побуту; Фонди Чернівецького обласного краєзнавчого музею.

⁵⁸ Іваневич Л. А. Традиційний комплекс убрання буковинських подолян. Вказ. праця. – С. 377–400; Кожолянюк Г. Вказ. праця. – С. 231–235; Костишена М. Вказ. праця. – С. 77; Чернівецького обласного краєзнавчого музею; Фонди Чернівецького обласного художнього музею.

⁵⁹ Іваневич Л. А. Традиційний комплекс убрання буковинських подолян. Вказ. праця. – С. 388–389; Кожолянюк Я. Вказ. праця. – С. 190; Фонди Чернівецького музею народної архітектури та побуту; Фонди Чернівецького обласного краєзнавчого музею.

⁶⁰ Стельмашук Г. Український стрій. Вказ. праця. – С. 190–191; Іваневич Л. Традиційне вбрання українців Західного Поділля: особливості класифікації / Вказ. праця. – С. 1062–1072; Фонди Борщівського обласного краєзнавчого музею Тернопільської області; Фонди Національного музею українського народного декоративного мистецтва України (м. Київ); 50]

⁶¹ Іваневич Л. Традиційне вбрання українців Західного Поділля: особливості класифікації. Вказ. праця. – С. 1062–1072.

⁶² Стельмашук Г. Український стрій. Вказ. праця. – С. 191; Іваневич Л. Традиційне вбрання українців Західного Поділля: особливості класифікації. Вказ. праця. – С. 1062–1072; Косміна О. Традиційне вбрання

українців. Вказ. праця. – С. 72; іл. Рез. англ.; Стельмашук Г. Українські народні головні убори. Вказ. праця. – С. 202–204; 44; 47; 50; 53.

⁶³ Стельмашук Г. Український стрій. Вказ. праця. – С. 190; Іваневич Л. Традиційне вбрання українців Західного Поділля: особливості класифікації. Вказ. праця. – С. 1062–1072; Фонди Музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України (Львів); Фонди Національного музею ім. А. Шептицького (Львів); Фонди Тернопільського обласного краєзнавчого музею.

⁶⁴ Стельмашук Г. Український стрій. Вказ. праця. – С. 194; Іваневич Л. А. Узагальнена типологія традиційного комплексу вбрання українців Східного Поділля XIX – початку XX століття. Вказ. праця. – С. 123–129; Фонди Вінницького обласного краєзнавчого музею; Фонди Вінницького обласного художнього музею; Фонди навчально-наукової лабораторії з етнології Поділля Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського; Фонди Одеського державного історико-краєзнавчого музею; Фонди Тиврівського районного краєзнавчого музею Вінницької області; Фонди Тульчинського районного краєзнавчого музею Вінницької області.

⁶⁵ Іваневич Л. А. Узагальнена типологія традиційного комплексу вбрання українців Східного Поділля XIX – початку XX століття. Вказ. праця. – С. 123–129; Фонди Вінницького обласного краєзнавчого музею; Фонди Тиврівського районного краєзнавчого музею Вінницької області; Фонди Українського центру народної культури «Музей Івана Гончара» (м. Київ).

⁶⁶ Гальчевська Л. Традиційні головні убори українців Східного Поділля кінця XIX–XX ст. Вказ. праця. – С. 180–181, 184–185; Стельмашук Г. Українські народні головні убори. Вказ. праця. – С. 179; Фонди Вінницького обласного краєзнавчого музею.

⁶⁷ Іваневич Л. А. Узагальнена типологія традиційного комплексу вбрання українців Східного Поділля XIX – початку XX століття. Вказ. праця. – С. 123–129; Фонди Вінницького обласного краєзнавчого музею; Фонди Вінницького обласного художнього музею; Фонди навчально-наукової лабораторії з етнології Поділля Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського; Фонди Одеського державного історико-краєзнавчого музею; Фонди Тиврівського районного краєзнавчого музею Вінницької області; Фонди Тульчинського районного краєзнавчого музею Вінницької області; Фонди Українського центру народної культури «Музей Івана Гончара» (м. Київ).

⁶⁸ Іваневич Лілія. Народна ноша українців Центрального Поділля: класифікаційні відміни [у:] Вказ. праця. – С. 489–500; Фонди державного історико-культурного заповідника «Межибіж»; Фонди Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника; Фонди навчально-наукової лабораторії етнології Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка; Фонди Національного музею українського народного декоративного мистецтва України (м. Київ); Фонди Українського центру народної культури «Музей Івана Гончара» (м. Київ); Фонди Хмельницького обласного краєзнавчого музею.

⁶⁹ Гальчевська Л. Традиційні головні убори українців Східного Поділля кінця XIX – XX ст. Вказ. праця. – С. 182; Іваневич Лілія. Народна ноша українців Центрального Поділля: класифікаційні відміни [у:] Вказ. праця. – С. 489–500; Фонди державного історико-культурного заповідника «Межибіж»; Фонди Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника; Фонди навчально-наукової лабораторії етнології Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка; Фонди Національного музею українського народного декоративного мистецтва України (м. Київ); Фонди Українського центру народної культури «Музей Івана Гончара» (м. Київ); Фонди Хмельницького обласного краєзнавчого музею.

⁷⁰ Іваневич Лілія. Народна ноша українців Центрального Поділля: класифікаційні відміни [у:] Вказ. праця. – С. 489–500; Фонди державного історико-культурного заповідника «Межибіж»; Фонди Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника; Фонди навчально-наукової лабораторії етнології Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка; Фонди Національного музею українського народного декоративного мистецтва України (м. Київ); Фонди Українського центру народної культури «Музей Івана Гончара» (м. Київ); Фонди Хмельницького обласного краєзнавчого музею.

В статье рассматривается проблема исследования взаимовлияний праздничного народного наряда восточных словаков и подолян XIX – первой половины XX в. на базе анализа известных и малоизвестных трудов и музейных фондовых коллекций. Впервые предпринята попытка определения регионально-локальных аспектов праздничного традиционного костюма украинцев всех субрегионов Подолья.

Ключевые слова: праздничный народный наряд, восточные словаки, украинцы Подолья, взаимовлияния, субрегионы, регионально-локальные аспекты, нательная, поясная, плечевая и верхняя одежда, головные уборы, обувь, украшения, пояса, дополнения к одежде.

On the basis of analysis of famous and unknown works and museum collections the problem of investigation the mutual influence of the festive folk attire of the East Slovaks and Podillians of the XIXth – the first part of XXth century is shown in the article. For the first time attempt of determination of festive traditional costume Ukrainians of all the subregions from Podillia is given.

Keywords: festive folk attire, East Slovaks, Ukrainians from Podillia, mutual influence, subregions, regional and local aspects, body, belt, upper and shoulder clothes, hats, shoes, adornments, belts, additions to the clothes.